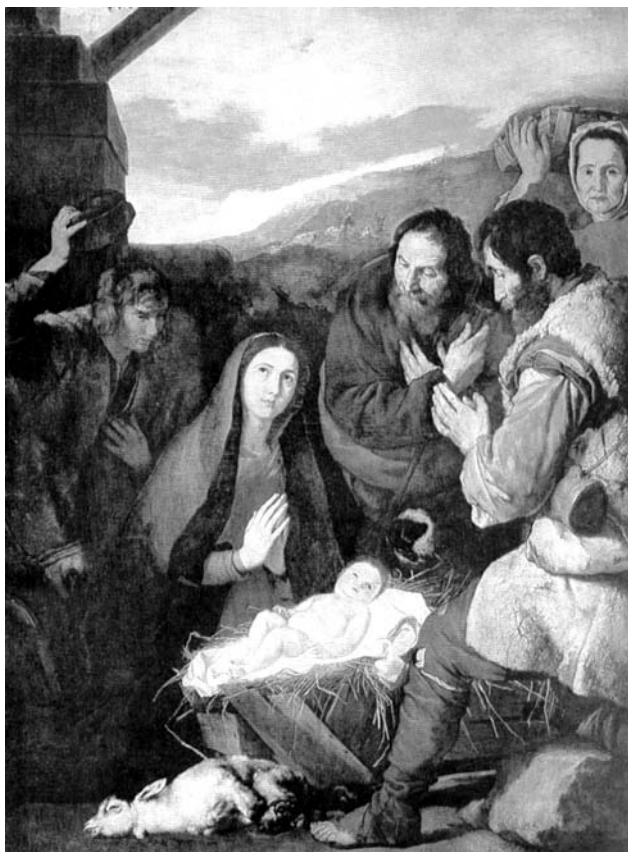

UNITÁRIUS ÉLET

56. ÉVFOLYAM 6. SZÁM
2002. NOVEMBER-DECEMBER

Kéthavonta megjelenő folyóirat

Jusepe de Ribera: Pásztorok imádása

A TARTALOMBÓL

Újévi pásztorlevél

Karácsony

Én Istenem, legyek vidám...!

Egyházi hírek

Főtanácsai ülés

Zsinat – Kövend, 2002. november 29–30.

Ki támogasson kit?

Koszorúzás

Kereszténység és kultúra

Dávid Ferenc (monodrám) 2. rész

Tükör által, világosabban

Karácsony története...

Unitárius portrék

Pestszentlőrinc, 1933.

(Beszélgetés Molnár Jánossal)

Olvasói levél

Egyházközségeink életéből

Ady Endre: KARÁCSONY

Ma tán a béke ünnepelne,
A Messiásnak volna napja,
Ma mennyé kén' a földnek válni,
Hogy megváltóját befogadja.
Ma úgy kén', hogy egymást öleljék
Szíviükre mind az emberek, –
De nincs itt hála, nincs itt béke:
Beteg a világ, nagy beteg...

Kihült a szív, elszállt a lélek,
A vágy, a láng csupán a testé;
Heródes minden földi nagyság,
S minden igazság a kereszté...

Elvesztette magát az ember,
Mert lencsén nézi az eget,
Megátkozta világrajöttét,
Beteg a világ, nagy beteg.

Ember ember ellen csatázik,
Mi egyesítsen, nincsen eszme,
Rommá dőlt a Messiás háza,
Tanítása, erkölce veszte...
Oh, de hogy állattá süllyedjen,
Kinek lelke volt, nem lehet!...
Hatalmas Ég, új Messiást küldj:
Beteg a világ, nagy beteg!...

1899. december 23.

ÚJÉVI PÁSZTORLEVÉL

Kedves atyámfiai, testvéreim!

Ilyenkor az óesztendőt magunk mögött hagyva, és az ismeretlen új év küszöbét átlépve, megállunk egy pillanatra, és önmagunkban elvégezve a számadást, feltesszük a kérdést: mi célja és mi értelme van életünknek, hol van a helyünk a világban? Az egyházáért aggódó vallásos lelkületű ember, tovább kérdez: van-e időszerűsége egyházunknak, van-e célja és értelme gyülekezeteinkben az evangélium hirdetésének?

Az aggodalommal eltöltő kérdésekre úgy érezzük, hogy a legmegnyugtatóbban Pál apostol adja meg a feleletet a Timóteushoz írt első levele 6-ik részének 11–12-ik verseiben: „Te Isten embere, törekedj az igazságra, hitre, szeretetre, állhatatosságra, szelídlelkűségre. Harcold meg a hit nemes harcát és ragadd meg az örök életet, melyre elhívtattál.”

Ezen egyszerű buzdító szavak arra hívják fel gyülekezeteink tagjainak figyelmét, hogy miképpen kell az élet nemes harcát Jézus tanításainak szellemében úgy megharcolni, hogy Istennek tetsző életünk végzetével, a látható de múlandó világból, a láthatatlan világba távozva, mindenki elnyerje az örök életet.

Az apostol szavainak lényege nem más, mint az, hogy az élet szüntelen küzdelem: „a hitnek nemes harca”. Ez a küzdelem időnként megsebez, megkísért, sőt megaláz, mert a küzdelem igen gyakran nem nemes fegyverekkel folyik. Függetlenül a harc minden nemtelen eszköztől, nekünk Jézust követő hívő keresztény embereknek a harcot a gonosszal, az irigységet és mindenképpen a dominanciát vágyó lelkülettel, a tunyasággal, a nemtörődomséggel, az egyházi törvényeket semmibe vevőkkel szemben állandóan és megállás nélkül folytatnunk kell. A jó, az igaz, az őseinktől örökölt Egy Isten hit és unitárius szellemiség, a békesség és szeretetet megvédését feladnunk soha nem lehet és nem szabad. Hinnünk kell abban, hogy nemes harcunk eredményeképpen győzni fog a jó és a józan ész, a gonosz és a gyűlölet felett.

Újesztendő kezdetén minden áhítatos lélekkel imádkozó és kötelességét maradéktalanul teljesítő, de időnként megtorpanó, hitében megrendülő embernek ezt üzeni az apostol: ebben az esztendőben is hinnünk kell az evangéliumi láng fényében és világosságában, segítségében és áldásában. Hinnünk kell abban, hogy minden akadályon és megpróbáltatáson túl, az emberiség fokozatosan megtalálja a békesség és a szeretet eszményi világa felé vezető utat.

Gondviselő istenünk szeretete és jósága erősítsen meg mindannyiunkat ebben az esztendőben is, hogy az evangélium szellemében, egyházalapítónk és hitvédő őseink útmutatása szerint, hitünkkel és példaadó életünkkel jézustanítványokká magasztosulhassunk. Isten áldása nyugodjon meg templomainkon, imaházainkon és minden istentiszteleti helyen, lelkészeink reméljük még odaadóbb hitépítő szolgálatán, híveink áldozatkész lelkületén és áhítatos imádkozásán.

Ilyen gondolatokkal kívánok mindnyájuknak békességet, megértést és szeretetet árasztó, eredményes, áldott újesztendőt.

Atyafiságos üdvözléssel és főpásztori szeretettel.

Budapest, 2003. január 1.

Rázmány Csaba
püspök

Felhívás

A Magyarországi Unitárius Egyház Elnöksége tisztelettel és szeretettel felkéri híveit és szimpatizánsait, hogy személyi jövedelemadójuk 1%-ának befizetésékor az Unitárius Egyházat válasszák kedvezményezettként (0200), ugyanis ezt az összeget egészíti ki a kormány az Egyházunkat megillető támogatás összegére, mely egyik biztosítéka fenn és megmaradásunknak.

Továbbá nagy tisztelettel kérünk mindenkit, hogy a lehetséges második 1%-ot feltétlenül az Unitárius Alapítvány címére utalják (18052459-1-41), mert az ide befolyt összeg teljes egészében vidéki egyházközségeink, templomaink és lelkési lakásaink felújítását biztosítja.

2002. évi személyi jövedelemadójuk 2x1%-ának befizetéséért hálás köszönetet mond a Magyarországi Unitárius Egyház Elnöksége, kívánva minden egyházunkat támogató unitárius hívünknek és szimpatizánsunknak kellemes karácsonyt és boldog újévet!

Elnökség

Pályázati felhívás

Az Unitárius Alapítvány Kura-tóriuma pályázatot ír ki.

A pályázat célja: számítógép, nyomtató, beszerzése.

A pályázat összege: 280 000 Ft, azaz: kettőszáznyolcvanezer forint.

Pályázhatnak a Magyarországi Unitárius Egyház egyházközségei és szervezetei, akik még nem kaptak erre a célra támogatást.

A pályázat beadásának határideje: 2002. december. 31.

A pályázatot a következő címre kérjük:

Unitárius Alapítvány
1054 Budapest,
Alkotmány utca 12.

Dr. Beke Ildikó Gergely Felicián
elnök titkár

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Az aláírt cikkekért a szerzők viselik a felelősséget.

A szerkesztőség fenntartja az írások szellemét és tartalmát nem érintő rövidítések jogát.

Folyóiratunk minden páros hónap végén jelenik meg.

Laptulajdonos:
Magyarországi Unitárius Egyház

Felelős szerkesztő:
Balácsi László

Főszerkesztő:
Kászoni József

Főszerkesztő-helyettes:
Léta Sándor

SZERKESZTŐSÉG CÍME:
V., Nagy Ignác utca 2–4. Budapest, 1055.
Telefon/fax: 311-2801

Terjeszti a Magyarországi Unitárius Egyház.

Előfizethető:
egyházi központunkban személyesen,
vagy egyházi csekken.
Évi előfizetési díj: 1200,- Ft
Egyes szám ára 200,- Ft
Megjelenik kéthavonta.

Felelős kiadó:
Heltai Gáspár Kft.

Index: 25 842

Nyomdai előkészítés:
Kovács Gyula

Készült:
az ETO-Print Nyomdaipari Kft.-ben
Felelős vezető: Balogh Mihály

HU ISSN 0133-1272

A Magyarországi Unitárius Egyház
internetcíme:
www.unitarius.hu
<http://unitarius.lap.hu>

KARÁCSONY

Karácsony az emberiség egyetemes ünnepe. Jelképekben leggazdagabb, tartalmában legmélyebb ünnepünk.

Benne az az örök emberi értékteremtő vágyakozás testesül meg, amely időtlen idők óta összekapcsolja a halandó és véges embert, a halhatatlan, örökkévaló és végtelen Istennel.

Azért ilyen szép, azért ilyen emberi és isteni egyszerre.

Minden ember vallástól, felekezettől, faji és nemzeti hovatartozástól függetlenül megtalálja, megtalálhatja benne mindazt, amit keres.

Van, akiknek a megváltó, Jézus születése. Valóságosan vagy jelképesen. Másoknak a sötétség és hideg fölött diadalmaskodó megtartó fény és meleg örök reménysége.

Van, akiknek a szeretet, a család, a gyermek, az ajándékozás, az együttlét és együvértartozás öröme.

Van, akiknek a vers, a dal, a rege.

Van, akiknek az igazság és béke ünnepe.

Az, amire éppen vágyunk.

Az, amiben hiányt szenvedünk.

Az, amit pótolni szeretnénk.

Az, amin változtatni akarunk.

És van, akiknek mindez, minden együttvéve.

Mire vágysz, ha sötétben jársz, félig vakon,
félve, remegve, céltalanul tévelyegsz?

Mire vágysz, megdermedt testedben dermedő lélekkel,
hidegtől megkékült kezekkel alamizsnát kérve?

Mire vágysz, ha kétség kínoz s magadat gyötörve,
hiábavalóan éled, tékozolva eléled sok napod?

Ne mondd, hogy nem vágysz a melege, fényre.

Ne mondd, hogy nem kell a jó szó, a simogatás,
a megértés, a mosoly.

Ne mondd, hogy nincs már felhőtlen öröm és meghitt boldogság.

Hisz csak látni, érteni, érezni, akarni kell.

És nem is csak látni, érteni, érezni, akarni,

Hanem tenni, tenni, tenni.

Tedd, hogy karácsony szülessen benned,

Tedd, hogy karácsony legyen a téged körülvevőkben,

Tedd, hogy ne hulljon angyalok, gyerekek és szüleiknek vére.

Tedd, hogy a világot betakaró fehér hólepel legyen a béke,

Zöld fenyők reményén csillagoknak fénye.

És ha csak ennyit is megtettél, mondd te is,

vigyázó pásztor lelkülettel, királyi gazdagsággal a vélt szegénységben:

Dicsőség a magasságban Istennek, az emberekhez jóakarattal

És a földön igazság, szeretet és béke!

Sándor Gy. Mátyás

„Én Istenem, legyek vidám...”

(Beszélgetés Istennel verses gondolatok alapján)

Örökkévaló Szeretet, gondviselésnek áldott Istene!

„Szép tündérország támad föl szívemben / Ilyenkor decemberben / A szeretetnek csillagára nézek / Megszáll egy titkos, gyönyörű ígézet... És hiszek újra az égi szeretetben... A kis Jézuska itt van a közelben!” Az adventi úton én is építettem „egy picike jászolt / nem puha bársony, / nem drága selyem”, és szeretetemből „szőttem bele párnát” és lelkesen, örök gyermekséggel hívogatom: „picike Jézus”, nyugodj idebent!

Édes Atyám! Karácsony felé vezető adventi utunkon minden rendű és rangú gyermekedet vezesd úgy, hogy mindannyian megérkezzünk, biztos legyen a találkozásunk, az egymásra találásunk, a viszontlátásunk a Szeretet Gyermekével, a Szeretett Gyermekkel, hiszen a szívében épített kicsi jászolba mindenki hívogatja, akárcsak én: „Ó, gyere be kicsi Jézus / Ó, gyere be, béke / Hajszolt lelkem hajlékába / Fáradt lábam, hajlott hátam / Bús Betlehemébe. / Nagyon rossz a világ most itt, / Zárva ajtó, ablak. / Mindhiába kopogtatnál, / Előkelőbb lakásokban / Aligha fogadnak. / nem is nagyon hiszem, hogy jobb / Szállásod akadna, / Mint ez az én fáradt testem / Karácsonyi békét váró / Rozzant istállója... / Gyere bé hát, kicsi Jézus / Karácsonyi béke! / Rozzant testem kis ablakán / Hadd tekintsen ki az öröm / Meleg lámpafénye!”

Tudom, tudjuk, hogy hozzánk is megérkezik, hisz Te küldöd már kétezer éve minden elhúnyó esztendővel, Te küldöd, hogy számunkra „út, igazság és élet” legyen. Ártatlan gyermeki szívvel várjuk, várom most, de felnőtt komolysággal, elszántsággal, pedig „Az aranyalma elgurult / s elgurult az ezüstdió / És most eljött a pillanat / Mikor rájuk gondolni

jó. / Aranyalma, ezüstdió / A messziből dalol nekem. / S egy rég kialudt gyertyaszál / Kigyullad most a szívemen.” Ez a tűz, lelkesedés hajt, hogy menjek el én is Betlehembe a pásztorok felhívó szavára, és lássam meg az évenként megújuló csodát, amit atyai szereteted, irgalmasságod adott és ad a világnak. „Halk hóesésben, karácsony előtt / megyek az úton egyedül. / Mind halványak, ködbeveszők / Az Ipolyon túli hegyek. / Most Betlehem felé megyek. / Bent szívemben az öröm / Boldog glóriát hegedül. / Fehér utamra hirtelen / Árnyék vetődik, vádló kérdés: / A pásztorok is együtt mentek / A bölcsek is hárman voltak... / Mit mond a betlehemi gyermek, / Hogyha senki nem lesz velem, / Ha egymagamban érkezem? / Hát az én szívem nem dobogja / Karácsony örök riadóját: / Menjünk el mind Betlehemig!?? / Kinyújtom kereső kezem: / Ráncos, öreg kezek, / Kicsiny gyermekkezek / Simuljanak belé! / Induljunk együtt Betlehem felé! / Együtt a gyászolókkal, / Az egyedülvalókkal! / Hisz a nagy örömből / Mindnyájunknak telik! / A jászol mellett ma / Mindnyájunkra üdvösség derül! / Halk hóesésben Betlehem felé / Ne menjünk egyedül!” Annyira szükségünk van társakra, adventi kezek összefogódzadására, hiszen „Kihűlt a szív, elszállt a lélek / A vágy, a láng csupán a testé, / Heródes minden földi nagyság / A minden igazság a kereszté!” „Ember ember ellen csatázik / Mi egyesítsen, nincsne eszme, / Rommá dőlt a Messiás háza, / Tanítása, erkölcsé veszve!”

Égi Atyám, ha Te akarsz, mindenkellenére meg fogunk érkezni utunk végcéljához, hogy valóra váljon teremtő nagy álmod, közös álmunk: „Ma úgy kéne, hogy egymást öleljék / Szívükre mind az emberek.” S a gyönyörű szép, titokzatos éjben

megérkezik a csöpp rózsalevél, a kékszemű Gyermekek, a Te követed. „A pásztorfuvolák, kürtök, vonók kinyilatkoztatása ujjongva hirdeti, s így száll tovább az Éj kórusa az ég magasára. Zengő futam futamra kavarg, s a hangjegyek dallá elevenedve, akár az örvénylő csillagrajok, szállnak a megdicsőült végtelenbe. A csillagokká szépült hangjegyek ráröppennek az örökzöld fenyőkre, fényük fényéveknél végtelenebb: üdvünk fényét gyűjtják ki mindörökre. Leoldották kották bilincseit, így rajzanak az örök Betlehemre, s a teremtést betöltve hirdetik: Gyermekek jöttek el, a béke Fehérelme.” (Bach)

Az élmények szédületében, varázsában csak azt hallom, hogy tegnap harangoztak, holnap harangoznak, harang csendül, ének zendül, messze zsong a hálaének, s az én kedves kis falumban, mint minden, tomboló zajból csendre szenderült városban Karácsonykor magába száll minden lélek. A Te tiszteletedre épült templomainkban, családi fészkeinkben, amelyek templomokká magasztosulnak az adventi várakozásban és a karácsonyi beteljesülésben, minden ember szeretettel borul földre imádkozni, áll meg a karácsonyfák mellett, mert „ez az egy nap meg egy este / van a küzdelmes évben, / Mikor csak szeretünk / A fenyők tövében. / Mintha az a sok fa / Egyetlen fa volna / S az egész világot betakarná lombja. / S mintha az a sok szív / Mind egy nagy szív volna / Egymásra hajolva / Mind együtt dobogna.”

Atyám! Most, amikor a kis Jézuska már a szívemben van és nem csak a közelben, add meg mindenkinek a legnagyobb karácsonyi áldásodat: „Legyünk hát jobbak, s higgyünk rendületlen / S ne csak így decemberben!”

Ámen.

B. L.

Főtanács ülés

Az Egyházi Képviselő Tanács 2002. október 26-i ülésén hozott határozata értelmében november 16-án összeült a Magyarországi Unitárius Egyház Főtanácsa, az Alaptörvény 13. fejezet 134. § értelmében. Ezen alkalommal a Főtanács a Bartók Béla Unitárius Egyházközség Budapest, Högyes Endre utcai templomában ülésezett.

A Főtanács munkájának megkezdése előtt néma felállással emlékezett meg a közelmúltban elhunyt Balogh Ferencre, az Erdélyi Unitárius Egyház főgondnokára, akit az üléssel egyidőben kísérték ki Kolozsváron végső nyughelyére, a Házsongárdi temetőbe.

A főgondnoki megnyitó alkalmából felolvasásra került Máté Evangéliuma 7. rész 1–5 pontja intés és figyelmeztetés céljából.

A Főtanács sorra vette a különböző egyházi tisztségviselők és szervezetek által összeállított beszámolókat és azokat egyenként megtárgyalva mindegyiket elfogadta.

A Főtanács leghosszabban a püspöki beszámolóval foglalkozott, és annak elfogadására számos hozzászólás és vita után került csak sor.

Ezeket követte a tisztségéből az Egyházi Fegyelmi Bíróság 2002. május 8-i határozata alapján felfüggesztett dr. Bardócz Tódor András budapesti gondnok ügyének

tárgyalása. A Főtanács a fegyelmi határozatot megerősítette és jogerőre emelte.

A Főtanács ezt követően az EKT által már korábban elfogadásra javasolt Alaptörvény módosítását tárgyalta meg, melynek lényeges pontjai az új Fegyelmi Szabályzat bevezetése, az Egyházi Könyvtár és Levéltár törvényi kodifikálása, valamint a Teológiai Intézet megszüntetése és átalakítása Teológiai Műhelyé és végül az Alaptörvény néhány formai kiegészítései voltak.

A Főtanács mindezeket elfogadta és beépítette az Alaptörvénybe.

Végezetül az EKT által kiküldött jelölő bizottság javaslata alapján megválasztásra került a betöltetlen főgondnokhelyettesi pozíció valamint a Zsinat által korábban elmulasztott egyházi könyvtáros és levéltáros megválasztása.

Főgondnokhelyettesként Kálnoki Kiss Sándor atyánkfiait választotta meg a Főtanács, míg a szavazás megerősítette pozíciójában az évek óta könyvtárosi és levéltárosi munkát végző Muszka Ibolyát.

A megválasztott tisztségviselők eskütételével és a közügyi igazgató áhítatával és imával ért véget a Főtanács ülése, melyet az egyházközség által szervezett közebéd zárt be.

Mikó István
főgondnok

ZSINAT

Kövend, 2002. november 29–30.

Az Unitárius Egyház Zsinata november 29–30-án a Kolozs megyei Kövenden tartotta a 2002. évi rendes ülését. A zsinati ülésen egyházunkat Rázmány Csaba püspök és Mikó István főgondnok képviselték. Az ünnepi megnyitó után Mikó István üdvözölte az egybegyűlteket, majd a Zsinat megkezdte munkáját. Első napirendi pontként az Alaptörvény módosítását tárgyalták meg a jelenlevők. Az elkészített és már az EKT által jóváhagyott Alaptörvényt fejezetenként terjesztették elő jóváhagyásra, majd néhány kiegészítéssel először egyenként majd együttesen fogadták el a zsinati képviselők. Ezt követően került sor a püspökválasztásra az előkészített jelölési szabályok szigorú betartása mellett. A két forduló jelölési eljárás után két megfelelő támogatottsággal rendelkező jelölt közül a Zsinat mintegy kétharmados többséggel Dr. Szabó Árpádot választotta meg ismétlenül az elkövetkező 6 év időszakára. A püspöki eskü bevételét követően az üdvözlések során Rázmány Csaba püspök fejezte ki örömét és gratulációját a maga és a Magyarországi Unitárius Egyház nevében, kérve Isten áldását és segítségét a megválasztott püspök munkájához.

Főtisztelendő Zsinat!

Főtisztelendő püspök úr!

A Magyarországi Unitárius Egyház minden hívének tiszteletteljes üdvözetét, gratulációját és jókívánságát hoztuk el Neked, megválasztásod alkalmából, Mikó István Főgondnok afiával az erdélyi Unitárius Egyház Zsinatának színhelyére, ebbe a csodálatosan szép kazettás mennyezetű templomba, amelynek piacán engem is 55 évvel ezelőtt megkeresztelt az akkori lelkész.

Kívánjuk, hogy Gondviselő Egy Istenünk áldása, szeretete és megtartó ereje legyen és maradjon az Unitárius Egyházon és annak újonnan és ismétlenül megválasztott lelki vezetőjén, aki ebben az ünnepélyes pillanatban automatikusan képviselőjévé vált múltunknak, jelenben való megmaradásunknak, és hitem szerint áldásos megáldódója és megvalósítója az elkövetkezendő hatéves ciklusban egy szebb és boldogabb jövőnek.

Gondviselő Istenünk áldjon meg minden unitáriust Erdélyben és az anyaországban egyaránt, akik nevében sorsközösséget vállalunk, hogy mindig csak a jézusi evangélium által meghatározott igaz célokért küzdjünk, ami nem lehet más, mint nemzetet és kereszténységet meg- és ösztönözni a szeretet!

Kívánom, hogy mindig az egyenlőség és kölcsönösség elve vezéreljen a közös célok megvalósításában, hogy reményeink szerint, nem is olyan soká, egy egyházban egyesülve, együtt és közösen vigyük tovább, magasra emelve büszkén az unitárius hit őseinktől örökölt zászlaját.

Istenünk jósága áldj és szentelj meg mindent e földön! Hisszük, hogy az Ő jósága fog megáldani Téged is életedben és munkádban, Isten országa beteljesülése felé, hogy mindazok, akik ma Téged erkölcsi vezetőjükké választottak, nyerjenek benned és általad hitet, reménységet és szeretetet, maguknak, családjuknak, gyülekezetüknek, népünknek és nemzetünknek egyaránt.

Isten áldjon meg!

A Zsinat napi munkáját 17 lelkész bemutatása zárta, akiknek felszentelésére a következő napon került sor.

Az első napi ülést istentisztelet zárta Andorkó Ferenc vargyasi lelkész igehirdetésével.

A második napon a Főtanács a választási eljárás eredménye alapján megválasztotta a főhatósági tisztségviselőket, valamint testületi tagokat.

Ennek eredményeként Máthé Dénest és Kolumbán Gábort főgondnoknak, Rezi Eleket főjegyzőnek és Szabó Lászlót közügyigazgatónak választotta meg a Zsinat.

A lelkészek felszentelésével és a megválasztott tisztségviselők eskütételével zárult le az elmúlt hat

évi ciklus és léphetett munkába a megújult egyházi vezetés.

A Zsinatot ünnepi istentisztelet zárta, ahol ígét hirdetett Katona Dénes székelyderzsi lelkész és úrvacsorát osztott Bíró Mihály alsóboldogfalvi lelkész.

Beszámolóink végén egyházunk minden egyes tagja nevében kívánunk mindazoknak, akik vállalták a rájuk bízott feladatot, erős hitet, akaratot és elkötelezettséget, hogy kövessék a Dávid Ferenc által kijelölt utat. Ehhez kérjük Isten segítségét és áldását, hogy munkájuk szolgálja egyetemes egyházunk boldogulását és virágzó jövőjét.

Mikó István
főgondnok

Ki támogasson kit?

Avagy „Egymás terhét hordozzátok, és úgy töltsétek be a Krisztus törvényét” (Gal. 6, 2)

Minden magyar állampolgár számára lehetővé kell tenni, hogy véleményt nyilvánítsa arról, hogy melyik egyházat tartja a leginkább méltónak az állami támogatásra, szögezi le a törvény. A személyi jövedelemadó fizető állampolgárok öt éve dönthetnek arról, hogy adójuk egy százalékával melyik egyházat kívánják támogatni. Megmagyarázhatatlan, hogy miért de az adózóknak csupán töredéke, vagyis a 4,5 millió adózó ember közül csupán 539 ezren éltek ezzel a lehetőséggel.

Az állam, hogy méltányos hitéleti támogatáshoz juttassa az egyházakat, a befolyt összeget kiegészíti a felajánlható teljes összeg 80%-ra. 2001. évben a felajánlott összeg 2,2 milliárd volt, amit az állam 8,9 milliárdra egészített ki és osztott szét az egyházak között.

Ez a rendszer a társadalom nagyobb rétegeinek, mint a nyugdíjasok, a minimálbéren foglalkoztatottaknak, a munkanélkülieknek és a diákoknak nem biztosít lehetőséget, hogy döntően befolyásolják a támogatást. Még kevésbé igazságos, Dr. Szalay István a Miniszterelnöki Hivatal egyházügyekért felelős címzetes államtitkára szerint, ha a jogszabály a népszámlálás adataihoz köti a támogatás elosztását, mivel a vallási hovatartozásukról nyilatkozók nem tudták, hogy válaszaiknak gazdasági következményei lehetnek. Az államtitkár is egyetért a törvény betűjével, miszerint minden magyar állampolgár számára lehetővé kell tenni, hogy kinyilvánítsa véleményét, melyik egyházat kívánja a költségvetés figyelmébe ajánlani. Ennek megvalósítását az államtitkár egy úgynevezett egyházi nyilatkozó-kártya bevezetésével látja megvalósíthatónak, melyen az állampolgár megjelölné, hogy melyik vallásos közösséget kívánja támogatni. A nyilatkozók kiléte nem kerülne nyilvánosságra, ugyanis a feldolgozás után a kártyát, azonnal megsemmisítenék.

A népszámlálási adatok szerint a teljes lakosság csaknem háromnegyede vallotta be valamelyik egyházhoz való tartozását, ezzel szemben a vallásukat gyakorlók száma csupán 10–15%-ra tehető. Az adófizetők is hasonló arányban támogatják egyszázalékos felajánlásukkal az egyházakat. A jövedelmük 1%-át felajánlók száma évről évre növekedett: 1998-ban 440 ezren, míg 2000-ben már 560 ezren ajánlották fel jövedelmük 1%-át. Az adakozás 2002-ben megcsappant, ugyanis 20 ezerrel kevesebben tettek ajánlatot. A négy történelmi-nevezett egyház közül az első évi támogatáshoz képest a katolikusoké és a reformátusoké csökkent, a zsidó hitközségé nőtt, míg az evangélikusoké nem változott. Örömmel jelenthetem, hogy az unitáriusoké évente növekedett, ami azt jelenti, hogy évről évre többen és többen érzik át annak szükségességét, hogy valamelyik egyházközösségünkbe bejelentkezzenek, vagy ha nem, ak-

kor egyházunkat adójuk 1%-ával támogassák, mert ha nem jelölik meg egyházunkat vagy alapítványunkat kedvezményezettként, akkor ez a bizonyos személyi jövedelemadó 1%-a nem vész el, de nem egyházunkat, hanem az államkasszát gazdagítja.

Az elmúlt hónapban több emberjogi, civil szervezet, és kisegyház, illetve ismert közéleti személyiség, köztük katolikus értelmiségiek is ún. „elektronikus tüntetést” szerveztek, hogy továbbra is az 1%-os felajánlás és ne a népszámlálás adatai szerint történjen az egyházi finanszírozás.

A kormányprogramot áttanulmányozva sajnálattal vettem észre, hogy csupán egy rövidke mondat tanúskodik az állam és egyház kapcsolatáról, miszerint: „a kormány megkülönböztetés nélkül biztosítja a hitélet szabad gyakorlásának feltételeit”.

A kialakult helyzet azt látszik alátámasztani, hogy a jelenlegi kormánynek egyelőre nincs átfogó egyházpolitikai koncepciója, aminek a legszomorúbb eredménye az lett, hogy a kormány – akarva-akaratlanul – kifejejtette az önkormányzati iskolákban tanító hittantanárok fizetésemelését a pedagógusokéhoz hasonlóan, de később pótolta a mulasztást.

Újabb nyilatkozatháborút indított el az államtitkár azon kijelentése, miszerint a törvényekből ki kellene törölni a „történelmi egyházak” kifejezést, mely kifejezést mindenki a médiatörvénnyel hozott összefüggésbe, miközben kiderült, hogy e kifejezés abban nem is szerepel. Később az váltott ki nézeteltérést, hogy a szociális tárca szakértői azt javasolták, hogy az egyházi fenntartású szociális intézmények csak az önkormányzatokon keresztül juthassanak állami támogatáshoz.

Egy a nemrégiben megjelent, költségvetési támogatási táblázat szerint, melyet az alábbiakban közlünk, kiderült, hogy 30%-os támogatásnövekedés valószínűsíthető a 2003-as évben:

Egyházak költségvetési támogatása, (millió forint):

	2001	2002	2003
Egyházak közgyűjtemények támogatása	447.7	479.0	792.6
Egyh. Kult. örökség rekonstrukciója:	2000.0	4060.0	500.0
Nemzetközi tevékenységének támogatása:	62.0	62.0	62.0
Hitoktatási támogatás:	2171.3	2301.0	3601.5
Ingtatlanok utáni járulék	6257.3	5635.3	7035.3
Ingtatlanok utáni kártalanítás:	270.0	6270.0	7070.0

Jövedelempótlék ötezer fő alatti településeken:	1040.0	1424.0
Felsőoktatási támogatás:	350.0	700.0
Hitéleti képzés támogatása:	1190.7	1346.2
Szent István Bazilika felújítása:	62.1	1000.0
		800.0

Láthatóan növekszik az egyházak hitéleti tevékenységére és az intézmények működtetésére fordítható támogatás. Vallásszociológusok kutatásai megállapították azonban, hogy az adózók sokkal nagyobb arányban értenek egyet azzal, ha az állam az egyházak kulturális örökség részét, a templomok, iskolák, kolostorok, egyházi intézmények esetleg kórházak, felújítását támogatja, mint azzal, ha a hitéleti tevékenységüket közvetlenül finanszírozza.

Sajnos az Orbán-kormány rengeteg ígérete ellenére sem segítette hozzá egyházunkat, ingatlanjai visszaszerzéséhez, ami megélhetésünket nagymértékben megkönnyítette volna, így a mai napig azoknak csupán 51%-ával rendelkezünk. Igaz, hogy lévén műemlék a Nagy Ignác utcai templomos ingatlanunk, felújításra eddig már több mint 50 millió forintot kapott egyházunk.

A Magyarországi Unitárius Egyháznak évről évre mind nagyobb és nagyobb gonddal kell megküzdeni fenntartása érdekében, ami arra késztet, hogy elgondolkozzunk új bevételi források megteremtésén, mert ha az állam teljesen kivonul az egyházi támogatásból, akkor a jelenlegi 1%-ból befolyó összeg, ami jelen évben kis híján elérte a 12 milliót, (ezen összeg 1800 személy adója 1%-ának eredménye) semmiképpen nem lesz elegendő egyházunk fenntartására. Mindennek ellenére egyházvezetésünk elemi kötelessége, hogy ezért az összegért is hálás köszönetet mondjon mindazoknak, akik személyi jövedelemadójuk befizetésekor, egyházunkat jelölték meg kedvezményezettként.

Tudva, hogy a vállalkozók minden év február 15-ig, meg kell tenniük adóbevallásukat, és mivel következő lapunk csak kb. február végén fog megjelenni közzétezzük egyházunk és az unitárius alapítvány adószámát, ahova a személyi jövedelemadó 1%-át utalni lehet.

Kedvezményezett neve:

Magyarországi Unitárius Egyház: 0200.

Unitárius alapítvány: 18052459-1-41.

Felmerül, azonban a kérdés hány fenntartó tagja van ma a Magyarországi Unitárius Egyháznak? Jelen pillanatban a hivatalosan nyilvántartottak száma nem éri el

a 6000 főt, de ha azt vesszük alapul, hogy az elmúlt 10 évben az Erdélyi Unitárius Egyház 10 000 hívét írta le kitelepülés címén, akkor az anyaországban levő unitáriusok száma máris 16 000. A népszámlálás adatai alapján az unitáriusokat a négy történelmi egyház után, az ún. más protestáns felekezetek közé sorolták, melyek száma összesen 26 000. Ilyenformán ismerve a más protestáns felekezetek számát, mely 5–6000-re tehető, az unitáriusok száma máris 20 000 fő. Sajnos még mindig nagyon sokan vannak, akik már évek óta áttelepültek, de mindmáig otthon veszik igénybe az egyházi szertartásokat, és, ami a legszomorúbb az nem más mint az, hogy az Erdélyi Unitárius Egyház többszöri felkérésre sem hajlandó megadni az áttelepült unitáriusok címeit, hogy őket megkeresve nyilvántartásba vehessük. Ezért kérjük híveinket, hogy szolgáltassák meg minden unitárius ismerősüket, hogy templomaink, imaházaink mindenki számára nyitva vannak, ahol igénybe vehetik a szertartásokat, a gyermekek pedig a vallásérkölszi nevelést.

Közben internetes honlapunkra feliratkozott listatagok párbeszédet folytatnak az egyházi finanszírozásról és a jelen pillanatban az érdeklődés középpontjában levő állami támogatásról. Itt szeretném felhívni híveink figyelmét egy érdekes kezdeményezésre, ami véleményünk szerint nem egy megvalósíthatatlan álom, de ami minden valószínűség szerint gyökereiben változtatható meg egyházunk hitéletét. Azt javasolja egy listatag, hogy minden regisztrált hívünk havi 1000 forinttal támogassa egyházunkat, mert az így befolyt összeg lehetővé tenné egyházi épületeink rendbetételét, vidéki templomaink felújítását és modernizálását, papilakok és imaházak építését, gondolok itt Pécsre, Győrrre, Békéscsabára, egy unitárius iskola és óvoda elindítását, esetleg egy unitárius öregotthon működtetését, továbbá egy unitárius kolumbárium létrehozását, melyekre mind nagyon nagy szüksége lenne egyházunknak.

Hisszük, hogy közös erővel, továbbra is bizonyosságát tudjuk adni annak a nagyszerű megtartó erőnek, mely szinte négy és fél évszázadon keresztül megtartotta egyházunkat.

Egyházunk iránti felelősségteljes megnyilatkozásra buzdítva minden unitárius hívünket, kívánom, hogy adventi lelki felkészülésük hozza el mindenki számára a karácsony nagyszerű örömmünepét és egy nagyon boldog újesztendő beteljesülését.

Rázmány Csaba
püspök

Koszorúzás

2002. november 15-én, pénteken, déli 12 órakor a XI. kerület Dávid Ferenc utca 2. sz. alatti ház falán elhelyezett Dávid Ferenc-emléktáblánál, népes emlékező gyülekezet előtt – valamennyien a Bartók Béla Unitárius Egyházközség tagjai – emlékbeszédet mondott és elhelyezte az emlékezés koszorúját: Dr. Szalay István, a Miniszterelnöki Hivatal Egyházi Ügyek Osztálya címzetes államtitkára, Molnár Gyula, a kerület polgármestere, Dr. Csapodi Miklós, a XI. kerület országgyűlési képviselője, Rázmány Csaba püspök és Mikó István főgondnok a Magyarországi Unitárius Egyház képviselőjében. Az alábbiakban közöljük Rázmány Csaba püspök emlékbeszédét:

Kedves Testvéreim, Szeretett Atyámfiaim!

Őszinte szeretettel és örömmel köszöntelek mindnyájatokat, akik összegyűltetek ezen az áldott és megszentelt helyen, a fájdalmas de kötelező emlékezés helyén. Eppen ezért vagyunk most itt együtt, az emlékezés táblájánál hogy haladásunkat folyamatosná téve, megmutassuk nem csupán a világnak, de in-

kább és mindenekelőtt önmagunknak, hogy ha kicsik is vagyunk, ha kevesen is vagyunk, nem vagyunk erőtlenekek. Eppen történelmi múltunk, de még inkább küzdelmes jelenünk a tanúbizonyság mellett, hogy itt, az anyaországban és hazánkról leszaggatott részekben és a világ bármely szegletében, New Yorktól Tokióig, ahol unitáriusok élnek, kivettük a részünket abból a hatalmas műből, amit Istenországa megvalósításának és megtartásának tartunk.

Mi unitáriusok szinte négy és fél évszázada azt hangoztatjuk, hogy: „mi testvérek vagyunk mind emberek, törvényünk egy, a szeretet, célunk is egy a munkában, boldog föld Isten országá”. Aki hitvallását, így tudja megfogalmazni, az jobban odafigyel testvéreire, az emberre, rokonra, jó barátokra. Emlékeznünk kell mert Dávid Ferenc, és az unitárius egyház ott született ahol testvéreink átvészelték a rettenetes siculicidiumot, két világháborút, ahol sajnos ma már a gótikus templomokból, kopjafás temetőkből, a veregéssel felépített házból, melyekre valaha János

Zsigmond, Bethlen Gábor vagy Petőfi büszkén tekintett fel, idegen nyelven köszönnék vissza, ahol iskoláinkból, kiszorult a magyar anyanyelv, és csak reménykedhetünk, hogy az csupán bűvópatakka lett valameddig és ismét felszínre jön egyszer.

A korát századokkal túlszárnyaló Dávid Ferenc a csillagokba nézve mondta: „Akiket Isten lelke világosított meg azoknak nem szabad hallgatni, és az igazságot sem rejthetik el”. Borzasztó lenne olyan világban élni, amelyből kihalt a hit, a remény és a szeretet, azok az érzések, melyek Dávid Ferencet egyfolytában az igazság keresésére ösztönözték. És amikor megtalálta az igazságot, attól még a halál sem tudta eltántorítani. Az erős Egy Istenbe vetett hitet köszönhetjük neki, mely hit megannyi nehézség és üldözetés ellenére is megtartott minket.

Mai, késői utódok, mind jobban és jobban érezzük kifinomult tiszta lelkének minden rezzenését, amivel szembeállította az egyszerűt a komplikálttal, és minél többet gondolunk rá, annál inkább kezdünk hasonlítani hozzá. Az unitárius hit értekein keresztül, ha rejtve is, de minden korszak önmagát próbálta magasabb régiókba helyezni, minden társadalom a maga hasznára fordítani, és akik megismerték magukévá tenni.

Fotó: Aranyossy György

Boldog tudattal simogatjuk körül lelki szemeinkkel az emlékezés tábláját, hogy Dávid Ferenc a miénk volt, de hite és az egyetlen magyar alapítású vallás, mellyel megajándékozta a világot, hiszem, hogy nemsokára minden szabadelvű keresztény tulajdona és büszkesége lesz. Mi nem a meghátrálás emberei vagyunk, hanem a hitéi, hogy éljünk! Emléke legyen áldott!

Beszámoló értekezleteinkről

Október 25-én tartotta lelkészi karunk évi harmadik értekezletét. Az értekezlet munkáját Kiss Mihály, hódmezővásárhelyi lelkész áhítata nyitotta meg. Az énekvezéri teendőket Nyitrai Levente, kocsordi lelkész látta el. Ugyanők szolgáltak a következő napon, október 26-án tartott Egyházi Képviselő Tanácsi ülésünk megnyitóján és befejezésén.

A lelkészi értekezlet folytatta a körülbelül két évre kiterjedő munkáját egyházi szertartásrendünk egységessé tétele érdekében. Igyekszünk úgy végezni a munkánkat, hogy a 2003-as Főtanács már döntést tudjon hozni az elfogadásra benyújtott egységesített szertartásrend ügyében. Kérjük olvasóinkat, hogy bármilyen, szertartásrendünkkel kapcsolatos észrevételét, véleményét, indítványát juttassa el lelkészeinken keresztül vagy önállóan, hogy azokat is figyelembe tudjuk majd venni, és ha olyannak találtnak, akkor beépíteni a szertartásrendünkbe, hiszen egy, a hitelveinket „hatásossá” tevő szertartásrend a világi híveink ügye is, nem csak a teologizáló lelkészeké.

A jegyzőkönyv tanúsága szerint sikeresnek ítéltük az október 26-i EKT munkálatait. Szinte minden EKT-tag megjelent az ülésen, összesen 26 személy. Az elvégzett munka kiértékelése mellett, ennek az ülésnek a fő célja az őszi Főtanács előkészítése volt, melynek időpontját november 16-ra tűzte ki az EKT.

Léta Sándor, Kászoni József és Mikó István a fejlődő testvéregyházi kapcsolatokról tájékoztatták az ülést. Remélhető, hogy mindegyik egyházközségünknek lesz testvéregyházközsége nyugaton és egyházunk szerepe is felértékelődik.

Gergely Felicián, Teológiai Intézetünk titkára beszámolt arról, hogy az Intézet új helyiségbe költözött, a bútorait, anyagait már át is szállították, felleltározták. Szólt arról is, hogy érdemben megkezdődött a készülés a januári, vízkereszt konferenciára.

Főgondnokunk részletesen beszámolt arról, hogy Győrben megtartották a vizsgálatot bizonyos hívek bejelentése alapján. Előadta, hogy mit tapasztaltak az egyházközség gazdálkodása terén a résztvevő főkönyvelőnkkel és a pénzügyi bizottság elnökével együtt. A kialakult helyzet végleges és építő megoldására úgy döntött az EKT, hogy közgyűlést kell összehívni, és azon kell a felmerült dolgokat megbeszélni.

Orbók Szilárd az UNIOSZ alapszabályával kapcsolatban elmondta, hogy kis kiegészítéssel azt be lehet nyújtani az illetékesekhez, hogy legyen már végre az ifjúsági szervezetünk is beje-

gyezve és kezdhesse meg működését, elfogadott alapszabálya szerint, sikeresen, eredményesen egyházunk előmenetele érdekében.

A Fegyelmi Szabályzat fegyelmi büntetéseinek számát kívánja kibővíteni Főgondnokunk, tulajdonképpen enyhítve azokat azzal, hogy a palástvesztés elé a szolgálat 6 hónapra való felfüggesztését javasolja. Az EKT ezt is elfogadta, akárcsak a másik indítványát Főgondnokunknak, hogy az Alaptörvényünk megfelelő helyére toldjuk be a sajnálatos módon kimaradt tiltást, miszerint a főjegyző sem lehet semmilyen pártnak tagja és nem vezethet pártpolitikai tevékenységet.

A napirend között szerepelt Muszka Ibolya beadványa, hogy a könyvtár és a levéltár kodifikáltassék egyházi intézményekké. Erre a Főtanács fog döntést hozni. Főgondnokunk előterjesztette a főgondnokhelyettesi megüresedett tisztség betöltését. Előzetes jelölőbizottságot választott az EKT, 3 budapesti és 2 vidéki taggal. Ők gyűjtik be az ajánlásokat és majd veszik fel a neveket a listára.

Dr. Beke Ildikó beszámolóját is meghallgatta az EKT az Unitárius Alapítvány munkájáról, és megelégedéssel vette tudomásul, hogy az egyházközségek és intézményeinek életét mennyire segíti az Alapítvány célkitűzése és pályáztatásai.

Tóth Zoltán református vallásánár, aki Kocsordon tért át unitáriussá, azt kérelmezi, hogy egyházunk ismerje el végzettségét, honosítsa, hogy ha lehetőség adódik, tudjon dolgozni választott egyházában. Az EKT a megerősítést a Főtanácsra bizza azzal, hogy ezzel a végzettséggel működhetik egyházunkban, ha lesz rá lehetősége, de nosztrifikálni nem tudjuk a diplomáját, mert nekünk nincs ilyen testületünk. Ezt elvégeztetheti Kolozsváron vagy Marosvásárhelyen, ahol képeznek unitárius hitoktatókat is.

Az EKT-ülés utolsó mozzanata Kiss Mihály hódmezővásárhelyi lelkész beadványának felolvasása volt, valamint annak jobbító szándékú megtagyálása, hogy az egyházban az összefogás, az egymás értekeinek, munkájának elismerése, tiszteletben tartása kell, hogy meghatározzon minden ténykedést, döntést.

A megtárgyalt, kielemezett ügyek egy dolgozni akaró közösség egyházépítő szándékát vetítik előre. Csak így lehet Istentől áldott a mi emberszolgálatunk.

B. L.

Dr. Kis Zoltán (élt 78 évet)

Megszomorodott szívvel hozzuk minden unitárius hívünk tudomására, hogy egyházalapító püspökünk Dávid Ferenc halálának 423-ik évfordulóján, november 15-én Dr. Kis Zoltán, a Magyar Államvasutak főtitkja, a közgazdaságtudományok doktora, egyetemi tanár, a Budapesti Unitárius Egyházközség presbitere, a Magyarországi Unitárius Egyház Főtanácsának tiszteletbeli tagja életének 78-ik évében visszaadta lelkét teremtőjének.

1924-ben Füzesabonyban született, apja, László szabómester, édesanyja, Etelka tanárnő. Öt testvére közül négyen felnevelkedtek, és az akkori íratlan törvények értelmében a fiúkat édesapjuk (református), a lányokat édesanyjuk (katolikus) vallására keresztelték.

Iskoláit Egerben a Dobó gimnáziumban kezdte, és ott is érettségizett 1942-ben. Fiatal diákként olvasmányai során megismerkedik Szervét Mihály spanyol orvos (a kisvérkör felfedezője) unitárius tanaival, zaklatott életével és szomorú magyahalálával. Ebből kifolyólag nézeteltérésbe keveredik hittantanárával, aminek következtében, saját elhatározásából, senkitől nem kényszerítve felveszi az unitárius vallást.

Szülei házában, tisztelettel, szerető, engedelmes, jó gyermek, testvéreivel szeretetben és egyetértésben élő, sorsuk iránt mindig érdeklődő jó testvér.

1945-ben házasságot köt Marikával, akivel 52-éven át élnek boldog házasságot, víg örömben, néma gyászban egyaránt. 1964-ben végzi el a Közgazdaságtudományi Egyetemet, ami után a Közlekedési Minisztériumba kerül, majd nem sokkal később az egyetemen népgazdaság-tervezést és -elemzést tanított nyugdíjazásáig (1984).

Gyermekek nem született, de keresztyermeküket (Ildikó és Nóri) sajátjukként szerették és nevelték. Ugyanígy tettek a négy unokával (Ádám, Nórika, István, Andriška), akik közül Ádámot unitáriusnak keresztelték. (Ildikót főleg válása és betegsége után különös figyelemben és támogatásban részesítették).

Dr. Kis Zoltán nagy túrázó, a Turista Szakosztály oszlopos tagja, rendszeresen utazik, túrázik a Kék túra teljesítője. Imádja a vízi sportot, aktívan kajakozik, minden szabadidejét a természetben tölti. Figyelemmel és odaadással kísér országos sorsát, érdeklik a szociológiai és politikai problémák, melyekről mindig egészséges véleményt alkotva nyilatkozik.

Nyugdíjazása után nagyon közel kerül egyházunkhoz, különös tekintettel a bibliaórákra és az egyház történelmi eseményeire, melyek dátumáról mindenkit időben figyelmeztet. Mint a Budapesti Egyházközség templomgondnoka, lelkiismeretes és odaadó munkával vezette le az orgona- és templomfelújítás munkálatait.

Több egyházközségben tartott előadást Szervét Mihály életéről és munkásságáról. Oriási erőfeszítések árán elérte, hogy a XII-ik kerületben János Zsigmond unitárius fejedelméről utcát neveztek el, melynek falatását egyedül szervezte, jó hírnevet szerezve egyházunknak. Kívánva, hogy ugyancsak a XII-ik kerületben emlékparkot hoztak létre, mely parkban az első felavatott kopjafa az 1568-os Tordai Országgyűlés, vallás- és lelkiismereti szabadságra vonatkozó törvényét, az Unitárius Egyház megalakulását, valamint az unitáriusok toleranciáját és szabadelvűségét hirdeti.

Ezen avató ünnepségen elhunyt testvérünk sajnos betegsége miatt nem vehetett részt, továbbá a XI-ik kerület Dávid Ferenc utcai emléktábla koszorúzásáról is hiányzott, mert azon a napon örökre eltávozott közülünk.

Dr. Kis Zoltán testvérünket Rázmány Csaba püspök búcsúztatta 2002. november 22-én, déli 12 órakor a hatvani temető kápolnájából.

Gyászolják testvére, szerettei, „unokái”, rokonai, barátai, és az Unitárius Egyház hívei. Pihenése legyen csendes, emléke örökké áldott, hitvestársa mellett, szerettei közelében.

Balogh Ferenc (1941–2002)

Balogh Ferenc 1941. március 9-én született Kolozsváron, Balogh Edgár író és Máthé Rebeka házasságából. Testvére, András színirendező Sepsiszentgyörgyön. Iskoláit szülővárosában végezte, 1957-ben érettségizett az unitárius középiskolában. A kolozsvári Műszaki Egyetem építőmérnöki karán folytatta tanulmányait. Az egyetemi tanulmányokat 1963-ban fejezte be, amit rövid katonai szolgálat követett.

Első munkahelye 1963-tól 1966-ig Máramaroszigeten volt, ahol kivitelező mérnökként dolgozott. 1964-ben nősült. Felesége Muresán Éva. Első gyermekük (András) 1964-ben született, a második (Zsuzsanna) 1968-ban. 1966-tól visszakértült a család Kolozsvárra, ahol Balogh Ferenc az Építészeti Kutató- és Tervezőintézetbe került. A hetvenes és nyolcvanas években a hivatalos munkáin túl kisebb építészeti tanulmányokat közölt, valamint monográfiát írt Debreceni László építészről.

Az 1989-es decemberi események után otthagyta tervezőmérnöki állását és belevetette magát a közösségi munkába. Részt vett az RMDSZ megalakításában, majd mint ennek a

szervezetnek a küldötte Kolozsvár alpolgármestere volt közel 9 hónapig. 1992–1996 között a Kolozs Megyei Önkormányzat tanácsosa. 1993-tól 2001-ben bekövetkezett nyugdíjba vonulásáig az RMDSZ Országos Ügyvezető Elnökségének főelőadójaként művelődési és egyházi ügyekkel foglalkozott, valamint az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület országos elnökségének elnöki tanácsosaként is működött. 1996 és 2002 között a Romániai Unitárius Egyház főgondnoki teendőit látta el. Több hazai civil szervezettel is együttműködött. Tagja volt az EME-nek. Miután megalakult az Illyés Közalapítvány romániai alkuratóriuma, akkor évekig titkára volt a Közművelődési Szaktestületnek, miközben a kincses városnak minden rezdülése érdekelte, a Feleki-tetőtől a Csillag-hegyig, a Hajtás-völgytől a Dezméri-dombig. Aktív szerepet vállalt abban a munkaközösségben is, amely előkészítette azt a dokumentációt, mely alapján Kolozsvár központja – ahol száz évvel ezelőtt Fadrusz János bronzba öntötte történelmünket – egyszer még a világörökség részévé válhasson.

Életének utolsó évtizedében a számtalan szervezési munka mellett az erdélyi magyar műemlékek védelmének tekintette fő feladatának. Így az általa alapított Kelemen Lajos Műemlékvédő Társaság keretén belül több programot indított el, amelyek műemlékek összeírását, állagfelmérését és népszerűsítését célozták.

Egy évig tartó, türelemmel viselt betegség után hunyt el családja körében Budapesten, 2002. október 29-én.

KERESZTÉNYSÉG ÉS KULTÚRA

Ószabó István

(író, a *Hajdú-Bihari Napló* kulturális rovatának munkatársa)

Dávid Ferenc (monodráma) 2. rész

Idő: 1568–1579

(A szövegrészek közt régi erdélyi népzene, Kallós Zoltán, Kobzos Kiss Tamás felvételeiből kiválasztott részletek hangzanak el.)

Immár itt van, elhoztuk fiadat, lengyel Izabella. Akinek nem akartad elengedni soha a kezét. Elbúcsúztunk tőle ünnepi kürtök, ropogó tarackok hangja nélkül. Rövid beszéd után, hitünk szerint való szertartással letettük sírboltodba, melléd, a mi felséges urunkat, János Zsigmondot. Vérrokonát nem leltünk fél sehol. Nincs testvére. Nincs hitvese. Magjából nem szakadt gyermek... A hitvesül kért királyi familiák leányait sohasem látta. Halálhírét hallva, talán meg se rezent Johanna főhercegnő, Ferdinánd legkisebb leánya... A korai halálban talán egyenesen az ég büntetését látja: mit érdemelne mást egy istentagadó?! Aki, gyűlölői szerint, magát az ördögöt tette udvari papjává; engem. Akinél országról országra vándorló úri kalandorok, cégéres vétkű gazemberek lettek menedéket, amint azt szidalmazóink mondják. Alkotott volna akár az unikornis szarvának porából gyógyírt Blandrata doktor – az ilyenek igazi bajára nincs és nem lesz soha orvosság. Halála előtt egy nappal engem hivatott, engem: a fülébe örökké sziszegő kígyót... És meghalt az utolsó kenet, az ajkát utolszor érintő kereszt nélkül. Felség! Mi lesz holnap? Ki fog fölesküdni Transzilvániáért? Ki fog fölesküdni, hogy nem lesz semmiféle idegen hatalomnak alávetve s megvédi ezt a földet, a rendek szabadságát, a mi ingatag életünket... Mi lesz holnap, szentlélek lovagai? Kapunk-e új lovat? Megszán-e minket Isten-urunk?

Háziörizet! Ezt is megértem: fegyveresek az ajtóm előtt. Hetek óta ül a házamban Socinus Faustus úr, a mi Blandrata doktorunk földije és barátja. Tegnap, félig-meddig komolyan, szökést kínált fel. Az ajtóm nyitva, mondta. Legalábbis egy résnyire. Titkon akár ki is csúszhatnék, mint kígyó a sötétbe. Hova mehetnék? Talán Socinus Faustus úr nagylelkűen följajánlaná nekem bázeli házát, ahonnan most jött? Kísérettel jött. Kényszerítette vendégnek hozzám. A döggeselelyű enni jött húsból. Itt ül a

házamban. Faggat vétkeim felett. Mindent megpróbál, csak szegény lelkelem lehetne mardosni valót.

Súgjon Socinus Faustus úr, súgjon bármit Giorgio Blandratának s ő tovább a fejedelemnek... Én arra nem tekintek. (Egyszerűen.) Ha érdelek mentséget, nekem mentséget fog találni, mondta nagy kegyesen. Végezzük hát el ellenségeink helyett. Ítélezzünk magunk között. Nagyobb hitele van, ha testvérek tanúskodnak egymás ellen. Azzá válok így, ami te vagy. Legalábbis azt remélik, akik mellém tettek. Méltóbb ellenfelet vártam.

Aranyossy György: Kereszténység I.

Ha elkerülhetetlen, hát olyat, nyakast, tiszta beszédűt: olyat, mint Méliusz Péter. Ő legalább nyíltan rám-mennydörögte: még a hátamra teszi a tüzet.

Lengyelország koldusbotja maradt a mi fejedelmünkre, Báthori Istvánra a krakkói koronával. Lengyelország ma szegényebb, mint Erdély. Majd rendet terem. Ahogy itt elkezdte, ott is, kemény kézzel, könyörtelenül. (Szünet után.) Ófelsége nem János Zsigmond, s bátyja, Báthori Kristóf sem, akire most e tartomány kormányát bízta.

Megnyugodhatsz, felséges uram! Minden úgy halad, kívánságod szerint, ahogy te meghagytad. Buzgó alattvalóid közül kötelessége mulasztásával nem vádolsz senkit. Kívántad, vessenek véget a

felkent megváltó-király körüli vitáknak. Úgy lesz! Alattvalóid mindenben akaratod szerint cselekednek. Semmi olyat tenni nem akarnak, amivel kiválthatnák haragodat. Készek múltbéli vétkes dolgainkért téged megkövezni. Nem kell félned! Akik itt akarták építeni a megváltottak birodalmát, fejvesztve szétfutottak. Az új hit hirdetői. Erdély metelyezői. A kolozsvári unitárius főiskola feloszlata! Az egyház nyomdája lefoglalva! Meddig nyúznák még, ahogy te mondtad, ugyanazt a bakot, akit elkezdtek nyúzni Niceában? Túl sok eretnekségköltőt szabadított már ránk a világ... Csak egy van, csak egy örök hitűjítő, akinek talpára laput most sem köthetnek; fejedelmek főtanácsadója, bizonyos Giorgio Blandrata úr. Megkezdte a hamisságok nyűgét nyakunkba vetni újra. Amit annak előtte prédikáltunk, megcsúfolja.

Felség! Bizonyíthatnád egyetlen szavaddal, hogy soha lábad elé nem hunyázkodtam kegyelmet koldulva a lázadó szeptpáli uraknak. Se Bekes Gáspárt, se senkit lázadásra nem uszítottam. Akiket szablyáddal legyőztél, a harc után levágtad a többinek példájáért. Főbenjáró bűnben hoztál ítéletet felettük... Az élve megfogottakhoz, akik az árultásban fő részesek voltak, én még vizsgálással sem mehettem. Hogyan is vajákoskodhatnám én széppé, áldásossá hitelenségemet? Mit adhatnék? Milyen reményt a fényes, vi-

gasztaló, szép álm helyett? A lelkek és az ég közt mi maradt nekem, ha száműztem én onnan mindent: a mennyben Krisztust s az angylasereget!?

Amikor Erdély reformátorát, Szántai Istvánt gyűlölői elfogták s kivégeztetését követelve Szapolyai János király elé hurcolták, az uralkodó azt mondta a gyűlölődő háripiáknak: Törvénytelenül nem akarok senkit megöletni! Adjatok büntetést hozzá s akkor törvényt találunk rá, és amit a törvény hoz, úgy bűnhődjék. Végül a király futni engedte a prédikátort. Bizony ti, úgy tűnik, hozzám nem leszték ilyen emberségesek. Kerestek és mindenáron büntetést találni, hogy elítéljetelek.

A jézusról szóló tanítások legyőzték benneteket Jézus tanítását. Nyomorultak!

Alkuvőbbak vagytok a lócsiszárnál. Menjete! Fussatok! El Kolozsvárról! A tudatlan hiszékenységre épített biztonság... Egy csöndes paplak; nincs jobb, kényelmesebb a tanok fölötti szolgagörnyedéshez. Elvegyülni a nyáiban, ahol minden bűnötök eloszlik, feloldozást nyer. Nyílt szó, emelt fő helyett lehajtott fej, lesütött szem. Ez illő tihozzátok!

Hunyadi Demeter, Gyulai... Nemrég még izgága ifjak, renitenkedők; akiknek útját atyai szeretettel figyeltem a kezdetektől, mikor az égre szívárványt festeni még korommal akartatok, s a levegőben hadakoztatok csak, mint az angyalok. *(Dühösen.)* Én mellétek álltam a fejedellel szemben! Amikor a hitelvek törvényességének elbírálására kényszerített Báthori István... Valljak szint... Hogy tisztán lásson: ki vagyok hát?... Még javítható vagy végképp pokolra jutott, pogány vérrel keresztelt büdös eretnek? Megtettem. Tudtam mi az ára, ha megingott tisztemben megerősít engem őfelsége. Nem kellett csalódnia Dávid Ferencben. *(Csendesen.)* Nem vártam hálát, de azt sem, hogy most Blandratával ti állítsatok a fejedelm ítélszéke elé.

Szentül hittem, hogy a mi kis Erdélyünk tartani fogja magát a világon elsőnek általunk kimondott törvényhez. *(Keserűen.)* Éljen a mi tordai kiáltványunk világraszóló szelleme, Blandrata György! Éljen az ember legszentebb joga: a hitszabadság!

Szívvel... igen, az én nyughatatlan szívem kereste mindenben és mindenhol Istent. Valami változhatatlan bizonyosságot; hogy abban megmaradva megálljak helyemen. Ott lenni egészen, ahol vagyok! Ilyen keveset, ilyen sokat, ilyen lehetlent akartam, Socinus Faustus úr. Mindazt a szépet, amiben Istenel részeseülhetek. Ami szerint rendezgethetem, foltozgatatom gondolataimat. Ami szerint folyamatosan megkísérélhettem jóvá tenni tévedéseimet. Mert ha valamiben beláttam, hogy tévedek, azoknak akik Isten igéjéből igazabban mutattak, megköszöntem és nem szégyelltem őket követni... *(Szünet után.)* Ingatagsággal vádolnak. Szememre vetik: Saulusból Paulussá változtam; hitemet váltogatom, mint új pelyhecskéjét a pocos madárfiók. Ez vont bele engem ebbe a háborúságba: Ellenfeleim rosszindulata és gyűlölete. *(Szünet után.)* Megkereszteltettem. A római egyház engedelmes szolgája voltam, de vak sosem. Láttam én is: a templom falai ragyognak, és éheznek a szegények. A köveket arannyal borítják, és a gyermekek ruhátlanok. Isten szolgálói mohók, képmutatón alázatosak, hogy magasztaltassanak az emberek előtt. Orrukat főnnhordják; mind bőségebb javadalmakra vágyakoznak. Aki romlottságukról szól, a jobbítani akarókat megbélyegezik. Hóhérokka, pribékek lesznek, s megölik azt, aki Krisztusként megváltást akar. Miképpen ama spanyol mártírt eretneket. Nevét tudja a világ.

Kétszer ítélték halálra. Előbb Franciaországban, majd Genfben. Megégették Champel mezején, lassú tűznél; hogy könnyörögjön inkább pallosért. Az a nap mennybevitelének napja, ha mégis van mennyország... Csipkebokor lángolt fel máglyája helyén, melyből Isten feddése szólt valahány vak, gyilkos Káinhoz a lángok nyelvén; s ma is füstölög még, hogy örökre homályba borítsa emléküket. *(Szünet.)* Igen, ellentmondtam! Nem álltam meg! Mentem, ahogy mennem kellett! Még sok mindent nem értettem én, de az ellenkező féltől kényszerítve, a hamis tanokat megismertem és egészen más úton kellett elinduljak. Minden tételükkel ellenkezőt kellett szembeállítanom. Nem sokkal azután, hogy Wittenbergből hazatértem, a széki zsinaton egy földijével, Stancaro olasz reformátorral szemben még Luther tanait védtem. Több kérdésben azután Kálvin felfogásával érte egyet, a genfi tanítást fogadtam el. Előbb azok, aztán ezek hátán vertem el a port,

Aranyossy György: Múlt kor

mondták, s én megint csak más úton mentem.

(Jeges hangon.) Úgy van, ahogy tudja, Socinus Faustus úr! Elszakítottam, amit Isten egybekötött. Mondják pedig: a házasság életre és örökkévalóságra szól: *(Ellenségesen.)* Nem voltam jó, hogy feje legyek házamnak, hogyan lehetnék hát feje egyházannak? Engesztelhetetlen gyűlölség okából mondták ki a válást álnokabb gyűlölködők, álszent képmutatók. *(Távolabbról, hangosan.)* De hogy se szegyen, se megbánás el ne temethesse azt, ami különben nyílt titok: egy angyal sebezett meg, Socinus úr! Egy boszorka! Olyan, aki minden Ádám szívében ott kísért. Vértett, a földön vergődött az én bűnös lelkem; fehér pihét szórt szét, mint a haldokló hatvány. *(Szünet után.)* Ha vétettem is, a kénytelen viselt gyötrellemmel Isten jóvá írta már minden vétkeket. Tűz tisztított meg bűnömötől engem is; tüzes parázs. Volt, ami volt. Jó és rossz; semmi nem ér fel oda, ahova egyszer egymást emeltük. És még ha másképp volt is minden... Ha semmi sem úgy történt, ahogy gondoltuk; el lehet szenvedni? El lehet viselni? El. Ha nehéz is a vigasztalan

igazságot, ahhoz a szép álmohoz képest, amit bármiről kezdetben hiszünk. *(Hallkan, maga elé.)* Ennyi legyen elég róla! Ó nem az volt, akire azt mondják: az egyház dajkája. Aranyozott ezüstikká nem készítettett az Úr asztalára... De kalodába se záratott senkit, aki elmulasztotta a prédikáció hallgatását.

Hol vagytok kiröppent angyalaim? Én életem mindent beragyogó napsugara... Trauzner Lukácsné, Örzse leányom, hát hiába várlak? Reméltem megenyhül szíved irántam, Csak terád várok még, hogy lássalak! Egy könnyet..., hogy tudjam: a kis Örzse megbocsátott. De talán már nem úgy néznének azok a szemek... Már nem tudnak úgy nézni. *(Szünet után.)* Mindenek elhagynak, nyomorult Dávid Ferenc! Hol vannak földijeid, az egyszerű jámborok, akik előtt nagy becsnek... Akik tolongtak körülöttem. Elúzi mellőled őket a félelem. Kívül hagyatsz, mint hitelhagyó akit önekkik nem lehet elviselniük. Nem számoltatsz Isten népébe. Rám nézve ez a legszörnyűbb ítélet: pálfordulások. Elhallgattat mindent, amit szívükben hordanak, a kötéltre megérett Júdások gyávasága. Mégse engedj, Atyám, így egyedül maradni! Valaki kell, hogy a sirt melegítse hideg testemnek; hogy Krisztus ágyává szentelje nekem s nyugalmas legyen halálbanalvásom. Kértelek, Uram, adj nekem állhatastos, tűró szívét-lelket a gyötrelmek között is, hogy ha bűneimért érdemeltem ítéletedet, úgy szenvedjem el azt, mint fiad, a tőled örök életre választott szolgád... S én mégis lélek kiáltva, Jóbként jajgatok: lepkét küldtél nekem és férgesek voltak. Fényt küldtél és felperzselted rétem. Ez hát aratot mezőm? Ezt adod? Ellenséged voltam, azt gondolom, ha hiába kértem, nem terjesztetted hatalmadat rám. Hagyd te is, hogy vesztesek legyünk! Ami ellen veled lázadtam, győzzön! De ha bennem egy kis bizodalmad még van, végezd úgy, hogy csak kettőnk fölött. *(Kintről zajt hall; hangosan, türelmetlenül.)* Blandrata doktor! Giorgio Blandrata! Hol vagy? Már magam is elhiszem, amivel alantas lelkek vádoltak meg, hogy a mi nagybeteg János Zsigmondunknak kijelentetted: csak akkor gyógyítod, ha a mi hitünkre fölesküszik. Segíts rajtam, barátom! Adj valami csodaszert nekem!

(Megtörtén.) Giorgio Blandrata! A mi jajgatásunk nem fáj neked. Mi jóakarótan gyámoltunk, jól tartunk titeket. Már első királyunk ezt hagyta intelmül fiának, minden eljövendő magyarnak: szeresd az idegeneket. Nem nézzük a közülünk valókat: saját prófétáinkat elkergetjük. Megvakítjuk, megöljük őket. Hívunk helyettük idegent.

Tollat! Papírt! *(Ír.)* Én, Dávid Ferenc, volt szuperintendens, fejedelmi udvari pap, az unitárius egyház megalapítója, okulva sokaknak mindenkor beteljesült keserves sorsán: bűnösségemet elisme-

rem. Győzve immár gyarló természetem fölött, barbár fejemet meghajtva, belátom: szörnyű hívság ragadt el, s most a lelkiismeret kínoz és fojtogat, mert sokakat elhitettem, hogy az Antikrisztus hatalma megszűnéséért munkálkodom.

Hirdetvén, hogy vallásomban a legigazabbat, a legszentebbet keresem s visszatérek a legelejére, a kezdetekhez: Krisztus egyházáig, feleimmel mindenütt ádáz vitát kezdtem; sok tiszteletreméltó atyámfiait keservesen megbántottam. Ezennel megtagadom minden tévelygésemet, s a törvénykező gyulafehérvári országgyűlés előtt, hová ügyemben való ítélethozatalra előállításom elrendeltetett, vétségemet belátva és megvallva, kész vagyok saját akaratomból mindenkit megkövetni. (Rövid szünet; a papírt karcoló lúdtoll fölérősített hangja hallatszik.) Ennek bizonyosságául adom ezt a levelet tiszta szívemből, omni aetati praesente et futura – anno 1579. szeptember 29-én, Kolozsváron.

A tűztől rettegsz, büdös eretnek? Ennyi az! Ez a gyertyaláng. (Az iratot elégeti.) Nem hazudtolhat meg mindent egy percnyi gyöngeséged. Voltál, s ezen semmi sem változtathat. Éltél: s ezt mi vonhatná vissza?

Az én „Kis könyvecském” Ez volna hát, amellyel védképp veszélybe sodortam magamat, mindannyinkat? A tizenöt év múltán szememben meglátott szálka? Ennyi idő telt el azóta, hogy magyar nyelven atyámfiai kezébe adtam, és azoknak is, akik szidalmaznak minket. (A földre dobja.) Itt van Égessétek! Szervét műve: a Restitutio Khristianismi! Hágcsók a holnap mennybe-menekvőinek... Amiket nem is mi göngyöltünk ki elsől a pokol mélységéből. Szervét is csak haj-

dani forrásokból merített. (Ledobja.) Csak visszhang minden szavunk, amit az ilyen halott szervetek lelkén át riog felénk a múlt idő. Itt van! Szedjétek elő a többit is, Blandrata! Gyűjtsatok máglyát belőlük! (Fölkiált.) Püspök úr? Ne nevezd így többé! Ítéljétek halálra! Ha mindenáron el kell hogy vesszítetek, máglyára velem is! Hívd föl hitünkben élő atyánkfiait, szólítsd fel őket: tegyenek vallomást. Kitartanak-e a hamis ígéhirdető Dávid Ferenc mellett? Akarják-e, hogy életben hagyjatok? Mondják egyszerre, mint gyűlölő ellenségeim: nem, nem akarjuk! Hallja veszett károgasukat a fejedelem. Azután esked meg őket. Esküdd meg őket, Blandrata György, hogy soha hitemet nem vallották. Legelsőnek te esküdj, barátom! Mondj átkot is az esküszó után, ahogy gyarló embernek szokása ilyenkor; kívánd a legocsmányabb átkot a fejedre, hetediziglen. Határozz végre! Csak gyapját venné a báránynak? Most el kell hogy vágd a torkát is! Bűnösnek találtál. Lehajtottad a fejemet, s most nincs bátorságod lesújtani rá? Vagy nem Blandrata György akarja az én vesztetemet? Szervét ellen sem Kálvin, hanem a vienne-inkvizíció indította meg a pert... Igen, miután Kálvin vádaskodó iratát Szervét könyvével együtt az inkvizíciónak megküldte. Mindent megtett, mindent ama genfi Káin, hogy ítéletet mondjanak Szervét fölött. Szervét még az utolsó órában is bizott benne. Bizni tudott. Bizni merészelt. Nem hitte el, hogy beváltja fenyegetéseit. De beváltotta. Kénytelen volt? Persze! Meg lehet őt is érteni. Mondanod sem kell. Egy izgága Jézus útjába állt. Mindenképp vesznie kellett. Húsz évesen, az ifjú Szervét, amikor ajánlásért Kálinnak elküldte könyvét, bizonytalán úgy gondolta, egész Európában Kálvin az egyetlen, aki őt meg fogja érte-

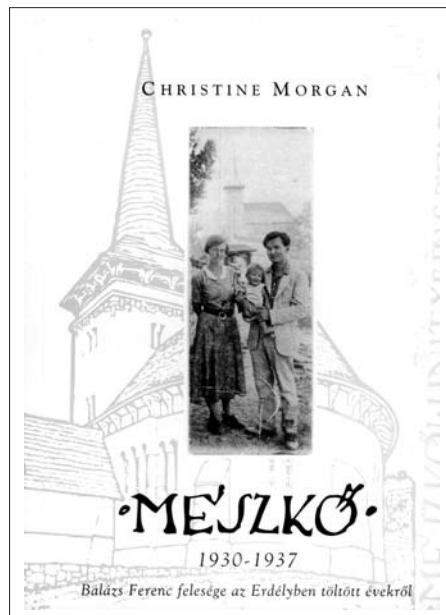
ni. Elképzelte: személyes találkozásra hívja majd, hogy a szívére ölelje.

Tedd a dolgotat te is, Blandrata doktor! Akinek háza ég, még menti ami menthető. Ha megmozdul a föld és templomok dőlnek romba, az igaz hívek örülnek néhány megmentett kegyesnek is. Vitéssék kicsiny egyházunk mennyei fényességre! Ha ehhez Dávid Ferenc hallgatása kell, Dávid Ferenc hallgatni fog. Beszennyezte magát. (Halk beletörődéssel.) A keresztény egyházak legsarkalatosabb hittételét támatta meg. Amikor Kolozsváron kihirdette az egyisten-hitet, a lelkiismereti szabadság jelszavával pusztítottak, erőszakoskodtak megtévedt hívei; kényszerítve őket, hogy kidobálják a templomok ékességeit. Barbárok módjára törtek-zúztak. A testvért testvér ellen fordította. Még jó, hogy csak kevés ideig ragyogott szerencsecsillaga. Nem tudott mértéket tartani. Betiltatta a templomi éneklést. A kereszt vizétől is megfosztotta volna a csecsemőt. Azt gondolta, hogy elvész a világ, ha nem őt követi. Megszegte a szentegyház örök törvényeit. Azt mondta: a mise bálványozás. A fülekbe suttogott gyónás balgaság. Nem esett térdre, ha az oltáriszentséget meglátta. Húst evett böjt napon; hogy ezt már ne is mondjam. Akinek lehámló kigyóbőr a hite, ez csakugyan potomság. Mi van még? Sorold, Blandrata doktor! Fölemelte szavát a pásztor nőtlensége ellen. Példaadó életet asszonnyal is élhet. Nem úgy, mint jómaga! A világvéget is hirdette. Citálód: Irva van, akár férfi, akár asszonyi állat, ha jövendőmondás lelke van bennük, kövekkel verjétek agyon. Ne kímélj! Csak tovább, Giorgio Blandrata! Mindenféle vád joggal, megfellebbezhetetlenül hullhat fejemre. Tudsz-e még halalos bűnt? Sorold; mert én azt mind elkövettem. Ó, Atyám! Föllángolni látom Champel csipkebokrát.

Tükör által, világosabban

Christine Morgan, Balázs Ferenc hajdani szerelme, felesége, gyermeke édesanyja, furcsa tükröt nyújt elénk, magyarok és magyar keresztények, különösen unitáriusok elé abban az önéletrajzi munkájában, amelyet az olvasó a kezében tart.

Pál apostol írja a korinthusiakhoz intézett első levele tizenharmadik részében Isten létére, természetére, lényegére vonatkozóan: „most tükör által homályosan látunk, akkor pedig színről színre” – azaz Istenről való ismereteink világi életünkben nem lehetnek mások, mint közvetettek. Mivel a kijelentést közvetítő emberektől származnak, szükségszerűen csak homályos tükröképet mutatnak róla. Christine Morgan is meglehetősen homályos tükröképet nyújt nekünk az erdélyi magyarokról, az unitáriusokról, sőt magáról Balázs Ferencről is, ám ez a homályos kép bennünket világosabb látáshoz segít: azt mutatja meg, hogy mások ho-

gyan néznek és milyennek látnak bennünket.

Míndez nyilvánvalóan időben korlátozott: a múlt század – a huszadik – harmincas éveiről van szó. És korlátozott abban is, hogy Christine Morgan (akkor még Christine Fredrikssen, majd Balázs Ferencné) személyében kicsoda nézte, látta és tükrözte a magyar, az erdélyi, az unitárius, másfelől az általános kelet-közép-európai valóságot. Egy Amerikában felnőtt, dán bevándorló szülőktől származó, szabadelvű vallásosságban nevelkedett lányról van szó, aki tele volt gyakorlati érzéssel, természetes jóindulattal és az akkori amerikai demokrácia szép eszméivel, többek között az „olvasztótégely” elméletében való hittel, amely a világ minden tájáról Amerikába sodródott népességből egyetlen erős, szabad, független és nagylelkű nemzetet formált.

Természetes, hogy ennek a lánynak, majd fiatalasszonynak szemét szűrt az európai népek ellenségeskedése, nemzeti

sajátosságaiak féltékeny és elszánt őrzése, és meglepő, hogy olyan okos észrevételeket is képes volt tenni, amilyen például a különböző, egymásnak ellentmondó nemzeti mítoszok mint ideológiák szerepe az ellenségeskedésben. Ugyanakkor különös, hogy nem vette észre, mennyi szerepe van ebben éppen Amerikának, az első világháború utáni „rendezést” meghatározó wilsoni elvek révén. Nem vette észre, hogy ezeket az önrendelkezésre vonatkozó elveket a trianoni békeszerződés csak a háború győztesei és ő oldalukra álltak számára biztosította, holott a „rendezés” következtében kisebbségbe jutó népcsoportoknak is megígérte, s hogy ezek – közöttük az erdélyi magyarok is – az életöztön kétségbeesésével védik önazonosságukat.

Ezt látta Christine Morgan túlzott nacionalizmusnak az erdélyi magyaroknál. Ezt tapasztalta szeretett férjénél is, s megható az igyekezete, hogy mint a bibliai Ruth, belső elvi ellenkezése ellenére azonosuljon az ő népével és annak Istenével. Számunkra tanulságos lehetne, tanulságosnak kellene lennie, hogy ez milyen nehezen sikerült neki. Önéletrajzi feljegyzései olvasása közben néhol valóságos bosszúság fog el azokkal szemben, akik nem voltak elég türelmesek, elég tájékozottak, elég bölcsék ahhoz, hogy megmagyarázzák neki a dolgok állását. Némelykor éppenséggel úgy tűnik: a mézskői román görögkatolikus pap ezt jóval eredményesebben végezte.

Ugyanakkor világos lesz számunkra Christine Morgan érzéseinek, gondolatainak mindig igen egyenes és őszinte leírásából az is, hogy a mi igazságaink nem föltétlenül látszanak igazságnak mások szemében. Ez most is ugyanúgy van, mint akkor, s ezért ennek legalább napjainkban igazi, mélyre ható önvizsgálatra kellene készítenie bennünket, nem igazságaink feladása, hanem azok árnyaltabb megfogalmazása irányában, párhuzamosan azzal, hogy javítsunk mellettük való kiállásunk stílusán, érvelésén – más szóval kommunikációs stratégiánkon.

Különös világosság árad abból a homályos tükörképből, amelyet Balázs Ferencné „tiszteletes asszony” nyújt (a kifejezés is, az idézőjel is tőle való), az unitárius egyház szerepére s e szerep betöltésének módjára az adott – és a mindenkor – magyar társadalomban. Kisebbségi helyzetben éppúgy, mint többségben.

A szabadelvű vallásosságban nevelkedett amerikai lány a szabadelvűséggel „indoktrinálva” érkezik meg Erdélybe unitárius lelkész szerelméhez, rövidesen férjéhez, s megdöbben attól, hogy itt egy szinte középkori módra szervezett, hierarchikusan felépített, mozdatlan és mindenféle megújulásra képtelen egyházat talál. Érdekes, hogy miközben olvasóként azonnal állást foglal-

unk magunkban magyarság-szemlélete hiányosságaival szemben; fiatalos, antidogmatikus egyház-szemléletét könnyebben elfogadjuk: szinte együtt haragszunk vele a Balázs Ferenc eszméit gyanakodva figyelő vagy éppen elutasító, újító törekvéseit gáncsoló egyházi vezetésre. Nem mindjárt jut eszünkbe, hogy az adott időben s az adott helyen a magyar kereszténység egyházai szinte az egyetlen nem-

*Legyen tánc**

*Legyen tánc, kedvesem,
járnád-e kettesben velem,
híven jóban, rosszban lennél-e partnerem?
Legyen tánc.*

*Legyen tánc, zeneszó,
legyen dal, messze hallható,
madár gyanánt ég felé szárnyaló –
Legyen, legyen, legyen tánc.*

*Kövess, vezess, vigyázz a
mozgásunk ritmusára,
vágj szomjában vetésre, aratásra.
Legyen tánc.*

*Mind járjuk, készen
kerengeni, hajlongani serényen
szomorúfűz-ágak gyanánt a szélben.
Legyen, legyen, legyen tánc.*

*Gyermek jön, meg a vén,
öröm, gyász mind a maga idején,
vegyük, mint vennünk kell: te, én –
Legyen tánc.*

*Csillag csak éjjel éghet,
sötétség kell, hogy látszhasson, a fénynek,
ha nincsen rossz: mi a jó, meg nem érted.
Legyen, legyen, legyen tánc.*

*Nap ha sütné, zápor ha hullna,
nevess vagy sírj az örömré, a búra,
és járjuk körben, körben, körben újra –
Legyen tánc.*

A könyv eredeti címe: „Alabaster Village” (Our Years in Transylvania). Fordította és az előszót írta Kászoni József. Lektorálta és az utószót írta Veress Zoltán.

A könyv Balázs Ferenc születésének 101. évfordulójára jelenik meg először magyar fordításban.

Megjelenését a Budapesti Unitárius Egyházközség támogatta, a lelkész munkásságának 25. évfordulója alkalmából.

Kapható és megvásárolható a Budapesti Unitárius Egyházközség lelkési hivatalában.

K. J.

* A vers magyar nyersfordítását Veress Zoltán író, költő ültette át egy lírai hangvételű verssé. Köszönet érte!

zeti intézmény voltak, s ennek következtében szükségképpen így kellett működniük, viselkedniük, az intézményesültség minden, kevésbé rokonszenves jellegzettségével együtt. Ez ma sincs másképp Erdélyben, és a jelenség – mutatis

mutandis – a mai magyarországi unitárius egyháznak is eleven problémája.

Sír a lelkünk, amikor azt olvassuk, hogyan lépett fel szinte inkvizitorként mézskői papja ellen a kolozsvári unitárius püspök bizonyos hitbéli nézetkülönbség miatt (mintha elfelejtette volna „A hit Isten ajándéka” unitárius jelszavát és ennek igazságát); ugyanakkor mélyebben belegondolva a dologba, el kell ismernünk azt is, hogy az egyházat mint intézményt vezető püspök nem felelőtlenül emelte fel a szavát olyan új eszmék terjesztése ellen, amelyek akkor és ott meglazíthatták volna az egyház sok szempontból szükséges és kívánatos egységét. Szinte jön, hogy segítségére siessünk egy okos javaslattal: rendelje fel Balázs Ferencet Mézskőről Kolozsvárra, nevezze ki tanárnak a teológiára, engedje kibontakozni képességeit egy más szellemi szférában, építse be tudását, energiáját, hűségét, elkötelezettségét az egyházépítésbe; nyerve meg munkatársának, barátjának, ne ellenfelet lásson benne, akit le kell győznie.

Christine önéletrajzi feljegyzéseinek egy-egy, rendszerint gyakorlati dolgokra vonatkozó mondata világosabbá teszi előttünk Balázs Ferenc és egyháza drámájának valódi hátterét is: azt, hogy – éppen mint Jókai regényében Ráby Mátyásnak – az ő oldalán volt az igazság a merev konzervatívizmus elleni küzdelmében, de ez a merev konzervatívizmus ugyanakkor annak a nemzeti létnek volt és maradt egyik bástyája, amelyért ő maga is az életét adta volna. A tragikus konfliktus lényegén elgondolkozni, felismerni jelenlétét mai viszonyainkban, s ma talán már elképzelhető megoldást találni rá: „ez a mi munkánk, és nem is kevés”.

Balázs Ferenc tehetségéhez képest kicsiny és félbeszakadt, a rendelkezésre állt kevés időhöz képest hatalmas életműve: mindnyájunk öröksége. A magyar és ezen belül az erdélyi magyar irodalomé, a magyar kereszténységé és ezen belül az unitáriusoké, s tágabb körben azé az emberiségé is, amely felé a kerek világot bejáró, nyitottságával és akaraterejével Kőrösi Csoma Sándorhoz hasonló szent ember utat akart nyitni számunkra. Az is a mi munkánk, hogy ezt az utat most mi nyissuk meg számára: hogy megismertessük őt azokkal, akikkel ő akart megismertetni minket.

Christine Morgan önéletrajzi könyvének magyar nyelven való megjelenése jó alkalom arra, hogy újra szellemi életünk fókuszába állítsuk az unitárius lelkész író és gondolkodót, eme homályos tükör által is világosabban látva hajdani emberi alakját s a benne megtestesült erkölcsi példát.

Veress Zoltán